

Sievietes un vīrieši Baltijas pilsētu savienībā

BALTIJAS PILSĒTU SAVIENĪBA

DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS KOMISIJA, 2009. GADS

Saturs

Priekšvārds	3
BPS Dzimumu līdztiesības komisija	4
Dzimumu līdztiesība	5
Dzimumu līdztiesības integrētā pieeja	6
Pārbaudes jautājumu piemēri attiecībā uz jūsu darbu dzimumu līdztiesības jomā	8
Starptautiskā politika dzimumu līdztiesībai	9
Daži nozīmīgākie gadskaitļi dzimumu līdztiesības nodrošināšanā	10
Politika un vara	12
Labākā prakse varas un politikas jomā	14
Ekonomika un darba dzīve	15
Labākā prakse ekonomikā un darba dzīvē	16
Sociālā plānošana, pilsētplānošana un plānošanas darbs	18
Labākā prakse sociālajā plānošanā, pilsētplānošanā un plānošanas darbā	19
Pārbaudes punktu saraksts attiecībā uz pilsētplānošanu dzimumu līdztiesības kontekstā	20
Vīriešu vardarbība pret sievietēm	21
Labākā prakse prostitūcijas un cilvēku tirdzniecības apkarošanā	24
Pašreizējais darbs	26
1. pielikums. BPS Paziņojums pret sieviešu un bērnu tirdzniecību	27
2. pielikums. Eiropas Harta par dzimumu līdztiesību	28
3. pielikums. Daži pamattermini	29
Kontaktinformācija	30

Priekšvārds

Dārgie Baltijas pilsētu savienības locekļi!

Šis ziņojums ir paredzēts kā dzimumu līdztiesības veicināšanas instruments. Tajā ir apkopoti pierādījumi, kas liecina par nepieciešamību rīkoties, lai uzlabotu sieviešu statusu. Tajā ir uzsvērts, kā vietējās iestādes var veicināt dzimumu līdztiesību, integrējot dzimumu perspektīvu pakalpojumu un infrastruktūras attīstībā. Šo ziņojumu sagatavojuši Baltijas pilsētu savienības (BPS) Dzimumu līdztiesības komisija, un šo projektu finansējusi BPS, Zviedrijas Starptautiskās attīstības sadarbības aģentūras (SIDA) Baltijas jūras nodaļa un Ūmeo pilsēta.

Ir notikušas sociālās pārmaiņas, un tās joprojām turpinās. Ir vērojami iedvesmojoši piemēri, kas liecina par vēlmi veidot sabiedrību, kurā būtu dzimumu līdztiesība. Praktiskā pieredze ļauj saprast, kādi līdzekļi patiešām ir iedarbīgi, un apjaust arī turpmākās iespējas. Ir svarīgi atzīt, ka dzimumu līdztiesības veicināšanas darbu var uzlabot, bet ir svarīgi arī izplatīt zināšanas par to labo darbu, kurš tiek veikts un no kura varētu mācīties citi.

Resursu palielināšana ir būtiska problēma, bet ir vajadzīga, lai īstenotu ilgtspējīgas attīstības trīs jomas, proti, vides aizsardzību, sociālo attīstību un ekonomikas izaugsmi. Dzimumu līdztiesība ir būtiska ilgtspējīgas attīstības daļa; mēs nevaram sasniegt ilgtspējību bez sociālā taisnīguma. Dzimumu līdztiesība ir svarīga komponente drošu, demokrātisku un pārtikušu pilsētu veidošanā.

Vietējām iestādēm ir liela nozīme dzimumu līdztiesības veicināšanā, jo tās ir viegli pieejamas pilsoņiem. Ieguldījumu šajā darbā var sniegt gan sievietes, gan vīrieši, un gan vieni, gan otri gūst labumu no sabiedrības, kurā ir dzimumu līdztiesība.

Ja mēs vēlamies izveidot un saglabāt reģionu, kurā sieviešu un vīriešu līdztiesība ir realitāte, mums jādoma radoši, jārada novatoriskas idejas un jābūt spējīgiem tās īstenot. Galvenais ir uzlabot situāciju. Ilgtspējīga attīstība ir veiksmīga tad, kad ir sasniegtas ilgstošas pārmaiņas. Baltijas pilsētu savienība var būt noderīgs sadarbības un īstenošanas instruments virzībā uz mērķi nodrošināt dzimumu līdztiesību.

Pērs Bodkens Andersens
[Per Bødker Andersen]
BPS prezidents

Marija Luise Rēnmarka
[Marie-Louise Rönmark]
BPS pirmā viceprezidente

2009. gada augusts

BPS Dzimumu līdztiesības komisija

Komisija tika izveidota 2007. gadā, un tās Sekretariāta mājvieta ir Ūmeo pilsētā, kas atrodas Zviedrijas ziemeļu daļā. Komisijas mērķis ir veicināt pasākumus dzimumu līdztiesības jomā Baltijas jūras reģiona valstīs un Baltijas pilsētu savienībā. BPS Dzimumu līdztiesības komisija ir veids, kā veicināt un atbalstīt dzimumu perspektīvu un darboties dzimumu līdztiesības veicināšanā.

Mērķi un uzdevumi

Darba apjoms dzimumu līdztiesības veicināšanā BPS valstīs ir plašs, un nav iespējams nepārtraukti pievērst vienlīdz daudz uzmanības visām jomām. BPS Dzimumu līdztiesības komisija ir izvirzījusi trīs galvenās prioritārās darba jomas dzimumu līdztiesības veicināšanā:

- darba tirgus jautājumi;
- sociālā plānošana, pilsētplānošana un plānošanas darbs;
- prostitūcijas un cilvēku tirdzniecības apkarošana.

Šīm galvenajām jomām ir liela nozīme mūsu reģiona attīstībā un BPS zonas pilsoņu labklājības nodrošināšanā. Vienlīdzīgs darba tirgus, sociālā plānošana, iekļaujot visus pilsoņus, un prostitūcijas un cilvēku tirdzniecības apkarošana nodrošinās mūsu pilsoņiem labāku dzīves kvalitāti, un mūsu pilsētas un reģioni var kļūt par daudzsoļoziem un pārtikušiem Baltijas jūras reģiona centriem.

Līdzekļu izmaiņu īstenošanai

Komisija virzīsies uz savu mērķu sasniegšanu, veicot šādus pasākumus:

- vairojot izpratni dzimumu līdztiesības jomā;
- veicinot dzimumu perspektīvas integrēšanu BPS darbībā;
- izplatot dalības pilsētu informāciju un kontaktdatus;
- organizējot seminārus un sanāksmes;
- veicinot projektus šajā jomā.

Foto: Dmitri Bychkov

Dzimumu līdztiesība

Dzimumu līdztiesība nozīmē, ka vara un ietekme ir vienlīdzīgi sadalīta starp sievietēm un vīriešiem un ka gan sievietēm, gan vīriešiem ir vienādas tiesības, pienākumi, iespējas un sasniegumi visās dzīves jomās. Dzimumu līdztiesība nozīmē arī to, ka sievietēm un vīriešiem jābūt iespējai dzīvot vidē, kurā nav varmācības dzimuma dēļ. Sabiedrībā, kurā ir dzimumu līdztiesība, sievietes un vīrieši pilnveido savas prasmes un resursus līdzvērtīgi, un gan sievietes, gan vīrieši līdzvērtīgi iesaistās visās sabiedriskās un privātās dzīves jomās, pilnvērtīgi un vienlīdzīgi piedaloties ekonomisko, sociālo, kultūras un politisko lēmumu pieņemšanā. Dzimumu līdztiesība nozīmē, ka sievietēm un vīriešiem jābūt vienādām tiesībām un iespējām šādās jomās:

- lēmumu pieņemšana – sieviešu un vīriešu vienlīdzīga līdzdalība lēmumu pieņemšanā ir nepieciešama demokrātijai, jo gan sievietes, gan vīrieši pārstāv pusi no balsotājiem, un ir arī svarīgi pieņemt lēmumus, kas atbilst gan sieviešu, gan vīriešu vajadzībām. Tā kā sievietēm un vīriešiem ir dažādi dzīves apstākļi un pieredze, ir svarīgi, lai viņi līdzdarbotos politikā ar vienādiem nosacījumiem un lai viņu intereses un pieredze tiktu vienlīdzīgi atspoguļota un atzīta visās politikas jomās un lēmumu pieņemšanas procesa līmeņos;
- darba tirgus – sievietēm un vīriešiem jābūt iespējai iesaistīties darba tirgū ar vienādiem nosacījumiem un saņemt vienlīdzīgu samaksu par vienlīdzīgu darbu un darbu, kam ir vienāda vērtība. Sievietēm un vīriešiem jābūt vienādām iespējām kļūt finansiāli neatkarīgiem. Sievietēm un vīriešiem jābūt vienādām iespējām izvēlēties, kādu izglītību iegūt, un veidot karjeru;
- ģimenes pienākumu dalīšana – sieviešu un vīriešu ieguldījums ekonomikā ir vienlīdz svarīgs sabiedrībai un tās pilsoņu labklājībai. Lai nodrošinātu augstu nodarbinātības līmeni gan sievietēm, gan vīriešiem, iestādes var sniegt sociālos pakalpojumus ģimenēm, piemēram, daudzpusīgu augstas kvalitātes bērnu aprūpi. Sievietēm un vīriešiem arī jābūt vienlīdzīgiem apstākļiem, lai viņi varētu rūpēties par savu ģimeni, vienlaikus aktīvi darbojoties darba tirgū.

Dzimumu līdztiesības integrētā pieeja

Nemot vērā starptautiskās norises, BPS stratēģija pašlaik ietver arī dzimumu līdztiesības integrētās pieejas veicināšanu. Dzimumu līdztiesības integrētā pieeja – termins, ko 1995. gadā ANO Ceturtajā pasaules konferencē par sievietēm pieņēma pasaules sabiedrība – nozīmē dzimumu perspektīvas integrēšanu visās jomās un visos lēmumu pieņemšanas un sabiedrības pārvaldības līmeņos. Tā nozīmē sistemātisku darbu, lai nodrošinātu vienlīdzīgu varas, resursu un iespēju sadali starp sievietēm un vīriešiem. Eiropas Savienība un ES valstu valdības ir pieņēmušas dzimumu līdztiesības integrētās pieejas stratēģiju.

3R

“3R” metode ir plānošanas un analītisks instruments, ko izmanto dzimumu līdztiesības datu analīzei. Tā ir noderīgs instruments, analizējot varas, resursu un iespēju sadalījumu starp sievietēm un vīriešiem. Šo metodi var izmantot, lai sistemātiski iegūtu informāciju par sieviešu un vīriešu stāvakli kādā organizācijā. “3R” metodi izstrādāja Ģertrūde Ostrema [Gertrud Åström] un Zviedrijas Pašvaldību asociācija. Metodes galvenais mērķis ir izpētīt sieviešu un vīriešu ietekmi uz organizācijām, viņu iesaistīšanos pašvaldību darbā, kā arī pašreizējās normas un procedūras.

Metode ir balstīta uz kvantitatīviem datiem, piemēram, uz sieviešu un vīriešu skaitu organizācijā, bet tā ietver arī pašreizējās organizatoriskās situācijas kvalitatīvu analīzi no dzimumu perspektīvas.

“3R” metode īpaši uzsver šādas jomas:

pārstāvība – dzimuma pārstāvība lēmumu pieņēmēju, pakalpojumu sniedzēju un lietotāju/saņēmēju vidū;

resursi – resursu piešķiršana sievietēm un vīriešiem kā lietotājiem/saņēmējiem un iekšējo resursu sadale;

tiesības – to tiesību apspriešana, kas saistītas ar dzimumu līdztiesības statusu uzņēmumā vai darbībā, lai precizētu priekšstatu, kas radies pārstāvības un resursu sadales plānošanā.

“3R” metode ietver plānošanas posmu un analīzes un apspriežu posmu, no kuriem, savukārt, izriet rīcības posms.

“3R” metodes struktūra

Plānošanas posms – par darbību vai organizāciju iegūtās skaitliskās informācijas apkopošana un sistematizēšana saistībā ar dzimumu.

R₁ – pārstāvība [representation]

Cik daudz sieviešu un cik daudz vīriešu pieņem lēmumus vai ir atbildīgi par resursu sadali? Cik daudz sieviešu un cik daudz vīriešu gūst labumu no pakalpojuma vai darbības?

Konstruktīvu jautājumu piemēri:

- Kurš izlemj?
- Kurš runā visvairāk?
- Kuram tiek uzticēti īpaši uzdevumi?

R₂ – resursi [resources]

Cik liels resursu īpatsvars tiek piešķirts sievietēm un cik liels – vīriešiem?

Konstruktīvu jautājumu piemēri:

- Kurš ir atbildīgs par līdzekļiem?
- Kuram tiek atvēlēts laiks?
- Kuram tiek noteikta prioritāte?

Analīzes posms – plānošanas posmā iegūtās informācijas interpretēšana.

R₃ – tiesības [rights]

Kādus jautājumus analīze rada par resursu sadalījumu?

Konstruktīvu jautājumu piemēri:

- Kāda ir organizācijas koncepcija?
- Kura vērtībām ir piešķirta prioritāte?
- Kuram ir visaugstākais statuss?

Īrības posms – šajā posmā sākas reālais darbs, proti, jaunu procedūru identificēšana organizācijai, kura veic sarežģīto varas, resursu un iespēju sadales uzdevumu.

Šī struktūras rediģētā versija, ko izstrādājusi Ziemeļu Ministru padome (Kopenhāgenā, 2005. gadā), ir “3R” metodes kopsavilkums.

Foto: Aurora Moberg

Pārbaudes jautājumu piemēri attiecībā uz jūsu darbu dzimumu līdztiesības jomā

- Cik daudzi dalībnieki/politīki ir sievietes un cik daudzi – vīrieši?
- Kā uzdevumi ir sadalīti starp sievietēm un vīriešiem?
- Kā darba laiks ir sadalīts starp sievietēm un vīriešiem?
- Kā tiek pārraudzītas un novērtētas attiecīgi sieviešu un vīriešu intereses?
- Kurš vada darbu? Cik daudzi ir sievietes? Cik daudzi ir vīrieši?
- Kuram ir piekļuve un kontrole pār resursiem? Kuram ir piekļuve un kontrole pār ieguvumiem?
- Kā notiks atskaitīšanās par līdztiesības veicināšanas pasākumiem un metodēm, un kurš ir atbildīgs par to?
- Vai, nosakot mērķus, tika ņemtas vērā gan sieviešu, gan vīriešu intereses? Vai šo mērķu noteikšanā ir piedalījušās gan sievietes, gan vīrieši?
- Vai ir iespējams, ka, neveicot proaktīvu dzimumu līdztiesības veicināšanas darbu, darbā būs vienlīdz pārstāvētas abu dzimumu intereses?
- Vai sievietes un vīrieši piedalās ar līdzvērtīgiem nosacījumiem? Kādi ierobežojumi varētu kavēt sieviešu vai vīriešu līdzvērtīgu iesaistīšanos projektā? Vai ir ierobežojumi, kas varētu ietekmēt sieviešu vai vīriešu piekļuvi iespējām, resursiem un lēmumu pieņemšanas procesam?
- Vai ir izstrādāti rīcības plāni attiecībā uz diskrimināciju vai seksuālu uzmākšanos?

Starptautiskā politika dzimumu līdztiesībai

Eiropas Komisijas Ceļvedis sieviešu un vīriešu līdztiesībā, 2006.-2010. gads

Eiropas Komisijas Ceļvedī sieviešu un vīriešu līdztiesībā, kas aptver 2006.-2010. gadu un tika pieņemts 2006. gada martā, ir noteikti seši galvenie mērķi darbam dzimumu līdztiesības nodrošināšanā ES:

- vienlīdzīga ekonomiskā neatkarība sievietēm un vīriešiem;
- privātās dzīves saskaņošana ar darbu;
- vienlīdzīga pārstāvība lēmumu pieņemšanā;
- visu veidu uz dzimumu balstītas vardarbības izskaušana;
- ar dzimumu saistītu stereotipu izskaušana;
- dzimumu līdztiesības veicināšana ārpolitikā un attīstības politikā.

Attiecībā uz katru jomu ir noteikti galvenie mērķi un darbības. Plānots, ka 2010. gadā nāks klajā vēl viens papildu priekšlikums. Ir izveidota arī Sieviešu tiesību un dzimumu līdztiesības komiteja attiecībā uz Ceļvedi sieviešu un vīriešu līdztiesībā par 2006.-2010. gadu.

Eiropas Harta par dzimumu līdztiesību vietējā līmenī

Eiropas Hartu par dzimumu līdztiesību vietējā līmenī aizsāka 2006. gada maijā Eiropas Pašvaldību un reģionu padome. Harta ir adresēta Eiropas pašvaldībām un reģionu valdībām, lai tās formāli un publiski apņemtos ievērot sieviešu un vīriešu līdztiesības principu un īstenotu tajā noteiktās saistības. Deklarācija sastāv no īsa ievada, pēc kura izklāstīti 6 principi un norādes par to, kā deklarācija ir īstenojama. Minētie principi ir šādi:

- sieviešu un vīriešu līdztiesība ir viena no pamattiesībām;
- lai nodrošinātu sieviešu un vīriešu līdztiesību, jārisina daudzi ar diskrimināciju un nelabvēlīgu situāciju saistīti jautājumi;
- līdzsvarota sieviešu un vīriešu iesaistīšanās lēmumu pieņemšanā ir demokrātiskas sabiedrības priekšnosacījums;
- ar dzimumu saistītu stereotipu izskaušanai ir būtiska nozīme sieviešu un vīriešu līdztiesības nodrošināšanā;
- dzimumu perspektīvas integrēšana visās pašvaldību un reģionālo valdību darbībās ir nepieciešama, lai veicinātu sieviešu un vīriešu līdztiesību;
- rīcības plāni un programmas, kam piešķirti pienācīgi resursi, ir nepieciešami instrumenti sieviešu un vīriešu līdztiesības veicināšanā.

Šie principi ir pamatā 30 pantiem¹, kas sastādīti dzimumu līdztiesības veicināšanai un īstenošanai.

Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts

Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts atradīsies Vīļņā un tiks atvērts 2009. gadā. Institūts sniegs atbalstu ES iestādēm un dalībvalstīm sieviešu un vīriešu līdztiesības veicināšanā un dzimumu diskriminācijas apkarošanā. Institūts apkopos, analizēs un izplatīs uzticamus un salīdzināmus izpētes datus un informāciju un darbosies, lai vairotu izpratni par dzimumu līdztiesību un dzimumu līdztiesības integrēto pieeju.

¹ Panti un informācija par to, kā parakstīt deklarāciju, ir sniegti 2. pielikumā.

Daži nozīmīgākie gadskaitļi dzimumu līdztiesības nodrošināšanā

1945 Apvienoto Nāciju Organizācijas harta bija pirmā starptautiskā vienošanās ievērot sieviešu un vīriešu līdztiesības principu.

1957 Romas līgums nosaka, ka dzimumu līdztiesība visās dzīves jomās ir viena no pamattiesībām un Eiropas Savienības vērtībām.

1967 Deklarācija par sieviešu diskriminācijas izskaušanu ir cilvēktiesību proklamācija, kuru pieņēma Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālā asambleja un kurā izklāstīti šīs organizācijas uzskati par sieviešu tiesībām.

1975 Šo gadu Apvienoto Nāciju Organizācija pasludināja par Starptautisko sieviešu gadu. Savukārt nākamo desmitgadi (1976.-1985.) Apvienoto Nāciju Organizācija pasludināja par Sieviešu desmitgadi.

1979 Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu (CEDAW) ir starptautiska konvencija, ko pieņēma Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālā asambleja. Šī konvencija, ko raksturo kā starptautisku sieviešu tiesību uzskaitījumu, stājās spēkā 1981. gada 3. septembrī.

1993 Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālā asambleja pieņem Deklarāciju par vardarbības pret sievietēm izskaušanu.

1995 Pekinā notiek Ceturtā pasaules konference par sievietēm. Pieņem Pekinas deklarāciju un Rīcības platformu. Deklarācija nosaka, ka dzimumu perspektīva jāīsteno visās politikas jomās visos līmeņos.

2000 Notiek Apvienoto Nāciju Organizācijas īpašā sesija "Sievietes 2000 – Dzimumu līdztiesība, attīstība un miers divdesmit pirmajā gadsimtā".

2006 Eiropas Pašvaldību un reģionu padome aizsāk Eiropas Hartu par dzimumu līdztiesību vietējā līmenī. Šī harta ir adresēta Eiropas pašvaldībām un reģionu valdībām, kas ir aicinātas to parakstīt, lai formāli un publiski apņemtos ievērot sieviešu un vīriešu līdztiesības principu un īstenotu savā teritorijā hartā noteiktās saistības.

2006 Pieņem Eiropas Komisijas Ceļvedi sieviešu un vīriešu līdztiesībā par 2006.-2010. gadu. Tajā ir noteikti ES dzimumu līdztiesības jomā veicamā darba mērķi.

Politika un vara

Sieviešu un vīriešu vienlīdzīga līdzdalība lēmumu pieņemšanā ir nepieciešama demokrātijai, jo gan sievietes, gan vīrieši pārstāv pusi no balsotājiem, un ir arī svarīgi pieņemt lēmumus, kas atbilst gan sieviešu, gan vīriešu vajadzībām. Tā kā sievietēm un vīriešiem ir dažādi dzīves apstākļi un pieredze, ir svarīgi, lai viņi līdzdarbotos politikā ar vienādiem nosacījumiem un lai viņu intereses un vajadzības tiktu vienlīdzīgi atspoguļotas un atzītas visās politikas jomās un lēmumu pieņemšanas procesa līmeņos.

Kvantitatīvā dzimumu līdztiesība nozīmē resursu un iespēju vienlīdzīgu sadalījumu starp sievietēm un vīriešiem visās sabiedrības jomās. Kvalitatīvā dzimumu līdztiesība nozīmē, ka gan sieviešu, gan vīriešu zināšanas un pieredze tiek ņemta vērā visu sabiedrības jomu attīstīšanā.

Ekonomisko lēmumu pieņemšana

Mazāk nekā 1/3 no visiem uzņēmumu vadītājiem BPS zonā ir sievietes, un apmēram 1/3 likumdevēju, vecāko amatpersonu un vadītāju BPS zonā ir sievietes. Vidējais sieviešu īpatsvars lielāko uzņēmumu lēmējinstancēs BPS zonā ir 18 procenti. Vidējais sieviešu īpatsvars uzņēmumu valžu priekšsēdētāju amatos ir 10 procenti.

Sievietes un vīrieši kā uzņēmumu vadītāji 2008. gadā

	SIEVIETES (%)	VĪRIEŠI (%)
Dānija	26	74
Igaunija	26	74
Somija	20	80
Vācija	29	71
Latvija	38	62
Lietuva	33	67
Norvēģija	21	79
Polija	36	64
Zviedrija	27	73

Avots: Eiropas Komisijas datu bāze – Lēmumu pieņemšana politikā. Piezīme. BPS zona, izņemot Krieviju.

Likumdevēji, vecākās amatpersonas un vadītāji 2006. gadā

	SIEVIETES (%)	VĪRIEŠI (%)
Dānija	25	75
Igaunija	35	65
Somija	28	72
Vācija	35	65
Latvija	42	58
Lietuva	42	58
Norvēģija	29	71
Polija	34	66
Krievija	38	62
Zviedrija	31	69

Avots: ESAO statistika, sociālā un labklājības statistika, Dzimumu, iestāžu un attīstības (GID) datu bāze – Sieviešu ekonomiskais statuss.

Sievietes un vīrieši lielāko biržā kotēto sabiedrību augstākajās lēmējinstancēs 2008. gadā

	PREZIDENTS		LOCEKĻI	
	SIEVIETES (%)	VĪRIEŠI (%)	SIEVIETES (%)	VĪRIEŠI (%)
Dānija	0	100	15	85
Igaunija	7	93	10	90
Somija	0	100	18	82
Vācija	0	100	11	89
Latvija	8	92	17	83
Lietuva	5	95	18	82
Norvēģija	11	89	34	66
Polija	11	89	12	88
Zviedrija	0	100	24	76

Avots: Eiropas Komisijas datu bāze par lēmumu pieņemšanu politikā. Piezīme. BPS zona, izņemot Krieviju.

Politisko lēmumu pieņemšana

Vidējais sieviešu īpatsvars valstu parlamentos (vienpalātās/apakšpalātās) BPS 2006. gadā bija 28 procenti.

Sievietes un vīrieši valstu parlamentos 2006. gadā

	SIEVIETES (%)	VĪRIEŠI (%)
Dānija	37	63
Igaunija	19	81
Somija	38	62
Vācija	32	68
Latvija	21	79
Lietuva	22	78
Norvēģija	38	62
Polija	20	80
Krievija	10	90
Zviedrija	45	55

Avots: ESAO statistika, sociālā un labklājības statistika, Dzimumu, iestāžu un attīstības (GID) datu bāze – Politiskā līdzdalība.

Sievietes un vīrieši ministru amatos 2006. gadā

	SIEVIETES (%)	VĪRIEŠI (%)
Dānija	33	67
Igaunija	15	85
Somija	47	53
Vācija	46	54
Latvija	24	76
Lietuva	15	85
Norvēģija	44	56
Polija	6	94
Krievija	0	100
Zviedrija	52	48

Avots: ESAO statistika, sociālā un labklājības statistika, Dzimumu, iestāžu un attīstības (GID) datu bāze – Politiskā līdzdalība.

Visvairāk politiskos amatus, prezidentu un ministru prezidentu amatus ieņem vīrieši, ar dažiem izņēmumiem.

Prezidenti un ministru prezidenti valstu valdībās 2008. gadā

	PREZIDENTS	MINISTRU PREZIDENTS
Dānija	n. p.	V
Igaunija	V	V
Somija	S	V
Vācija	V	S
Latvija	V	V
Lietuva	V	V
Norvēģija	n. p.	V
Polija	V	V
Krievija	V	V
Zviedrija	n. p.	V

Avots: Eiropas Komisijas Datu bāze par lēmumu pieņemšanu politikā. N. p. = nav piemērojams.

Vidējais sieviešu īpatsvars pilsētu domēs BPS zonā ir 32 procenti, bet vidējais vīriešu īpatsvars pilsētu domēs ir 68 procenti. Vidējais sieviešu īpatsvars pašvaldību izpildiestādēs BPS zonā ir 24 procenti, bet vidējais vīriešu īpatsvars pašvaldību izpildiestādēs ir 76 procenti. Vidējais mēru – sieviešu īpatsvars BPS zonā ir 17 procenti, bet vidējais mēru – vīriešu īpatsvars ir 83 procenti.

Sievietes pašvaldībās (% no kopskaita)

	SIEVIETES – LOCEKLES PILSĒTU DOMĒS (%)	SIEVIETES PAŠVALDĪBU IZPILDIESTĀDĒS (%)	SIEVIETES – MĒRI (%)
Dānija	27	4	7
Igaunija	30	n. p.	14
Somija	36	26* (22**)	15
Vācija	24	n. p.	15
Latvija	42	36	36
Lietuva	29	12*** (18****)	7
Norvēģija	38	42	23
Polija	21	12*****	8
Krievija	30	-	-
Zviedrija	42	36	30

N. p. = nav piemērojams. *Pirmo priekšsēdētāju amatā pilsētu domēs attiecībā pret sieviešu skaitu pašvaldību izpildiestādēs. **Pirmo priekšsēdētāju amatā pašvaldību izpildiestādēs valdēs attiecībā pret sieviešu skaitu pašvaldību izpildiestādēs. ***Sievietes – pašvaldību pārvalžu/izpildiestāžu direktores. ****Sievietes – direktoru vietnieces. *****Gminas, izņemot pilsētas ar aprinķa statusu. Avots: CCRE/CEMR (2008) Sievietes vietējā politikā Eiropā – Skaitļi no 34 Eiropas valstīm, kas ir CEMR locekles, izņemot Krieviju, attiecībā uz kuru dati ņemti no UNECE Statistikas nodaļas datu bāzes, dzimumu statistika, sākot no 2006. gada (= nav datu).

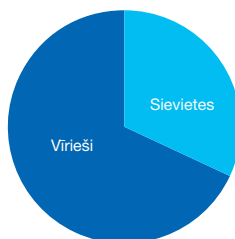
BPS lēmumu pieņemšanas procesā sieviešu īpatsvars valdes locekļu amatos ir 20 procenti, bet vīriešu īpatsvars – 80 procenti.

Sieviešu/vīriešu pārstāvība BPS lēmumu pieņemšanas procesā 2008. gadā (personu skaita izteiksmē)

	SIEVIETES	VĪRIEŠI
Prezidents	0	1
Prezidenta vietnieks	2	1
Generālsekreitārs	0	1
Valdes locekļi	2	8

Avots: BPS organizācija.

Dzimumu nelīdzsvarotība BPS zonas pašvaldībās, % no kopskaita

Avots: CCRE/CEMR (2008) Sievietes vietējā politikā Eiropā – Skaitļi no 34 Eiropas valstīm, kas ir CEMR locekles, izņemot Krieviju, attiecībā uz kuru dati ņemti no UNECE Statistikas nodaļas datu bāzes, dzimumu statistika, sākot no 2006. gada.

Labākā prakse varas un politikas jomā

Programma ilgtspējīgai dzimumu līdztiesības integrētai pieejai – Kalmara, Ūmeo, Erebrū

Programmas galvenais mērķis ir integrēt dzimumu perspektīvu visās pašvaldības darbībās, lai veicinātu sieviešu un vīriešu līdztiesību. Mērķis ir nodrošināt, ka visi sabiedriskie pakalpojumi atbilst gan sieviešu, gan vīriešu vajadzībām. Izmantotās metodes ir, piemēram, statistikas dati pa dzimumiem, dzimumu ietekmes analīze un politiku un vadītāju izglītošana. Darbs pašlaik ir procesā, un tas tika uzsākts 2009. gadā.

Demokrātijas uzlabošana ar dzimumu vienlīdzīgu līdzdalību lēmumu pieņemšanā vietējā administrācijā Lietuvā – Šauļi, Palanga

Projekta galvenais mērķis bija integrēt dzimumu jautājumus lēmumu pieņemšanas procesā, izmantojot “3R” metodi. Projekts ietvēra šādus pasākumus:

- ieteikumi par to, kā radīt un izmantot statistikas datus pa dzimumiem pašvaldību līmenī;
- izglītošanu par to, kā izmantot “3R” metodi pašvaldību plānošanā;
- “3R” metodes īstenošanu kā līdzekli lēmumu pieņemšanai ar dzimumu vienlīdzīgu līdzdalību;
- izpratnes veidošana par dzimumu perspektīvas nozīmi sociālajā plānošanā pašvaldību līmenī.

Šis darbs ietvēra arī pašvaldību informēšanas veicināšanu, dodot iespēju pilsētām pilnveidoties savā dzimumu līdztiesības veicināšanas darbā.

Vadītāju – sieviešu pārsvars Orhūsas pašvaldībā

Projekta galvenais mērķis bija noskaidrot faktorus, kuru dēļ Orhūsas pašvaldībā ir tik maz vecāko vadītāju – sieviešu. Saistībā ar projektu tika izpētīti šķēršļi un iespējas vadītāju – sieviešu īpatsvara palielināšanai pašvaldībā. Viens no organizatoriskajiem šķēršļiem ir neformālie un nepārdzamie procesi paaugstināšanai amatā vecāko amatpersonu statusā. Kā vienu no izskaidrojumiem kultūras kontekstā var minēt uz dzimumu balstītu līderības stereotipizēšanu.

Nolūks bija sasniegt vienlīdzīga sieviešu un vīriešu skaita iecelšanu vadības amatos. Tika izmantota dzimumu līdztiesības integrētās pieejas metode.

Projekts ietvēra šādus pasākumus:

- līderības apmācība sievietēm un vīriešiem;
- darba pretendentu anonimizācija.

Foto: Fredrik Kellén

Ekonomika un darba dzīve

Vienāda atalgojuma princips ir bijis starptautisko un ES tiesību daļa kopš 1950. gadiem, tomēr joprojām pastāv algu atšķirības starp sievietēm un vīriešiem. Segregācija darba tirgū un nevienādi darba apstākļi, ieskaitot neapmaksāta darba sadalījumu, joprojām pastāv, un par to liecina arī atalgojuma atšķirība starp dzimumiem.² Ņemot vērā nevienādo algota un neapmaksāta darba sadalījumu, sievietēm ir grūti saskaņot savu darba dzīvi ar privāto dzīvi. Sieviešu iesaistīšanās darba tirgū ietekmē viņu pienākums rūpēties par bērniem un citiem apgādājamiem. Kopumā³ tas nozīmē, ka:

- sieviešu ieguldījums ekonomikā netiek atzīts vai atļidzināts;
- pastāv neapmaksāta darba ekonomika, kurā lielāko daļu darba veic sievietes. Šim darbam ir galvenā nozīme nācīgas ekonomikā, jo tas ir būtisks cilvēkkapitālam un sociālajai kohēzijai.

Uz dzimumu balstītas darba tirgus segregācijas sekas ir arī algu atšķirības starp dzimumiem, kas nozīmē, ka BPS zonā sieviešu ienākumu īpatsvars salīdzinājumā ar vīriešiem ir 0,68.

Ienākumu sadalījums starp sievietēm un vīriešiem BPS zonā 2006. gadā (% no kopējuma)

Aprēķināto ienākumu īpatsvars starp sievietēm un vīriešiem 2006. gadā

Dānija	0,73
Igaunija	0,62
Somija	0,71
Vācija	0,58
Latvija	0,67
Lietuva	0,69
Norvēģija	0,75
Polija	0,59
Krievija	0,62
Zviedrija	0,8

Avots: ESAO statistika, sociālā un labklājības statistika, Dzimumu, iestāžu un attīstības (GID) datu bāze – Sieviešu ekonomiskais statuss.

² Ziņojums par sieviešu un vīriešu līdztiesību, 2007. gads, Eiropas Komisija. ³ Diane Elson (2002) Macroeconomics and Macroeconomic policy from a Gender Perspective. Pētījuma komisijas publiskā apspriede "Pasaules ekonomikas globalizācija – Uzdevumi un rezultāti". Deutscher Bundestag.

Labākā prakse ekonomikā un darba dzīvē

Dzimumu līdztiesība darba tirgū – pasākumi, prakse un pārmaiņas; Paņēvēža

Projekta galvenais mērķis bija izstrādāt modeli, lai veicinātu dzimumu līdztiesības integrētās pieejas īstenošanu vietējās administrācijās un valsts iestādēs. Uzdevums bija apmācīt pašvaldības darbiniekus dzimumu līdztiesības integrētās pieejas jautājumos un izskaust ar dzimumu saistītu stereotipizēšanu, nodrošinot izglītību un dzimumu ietekmes novērtējumu ar “3R” metodes starpniecību. Mērķa grupas, izņemot pašvaldības darbiniekus, bija NVO un arodbiedrības. Projekta ietvaros tika izveidota dzimumu līdztiesības komisija.

Pilnas slodzes darba projekts – Kristiansanna

Pilnas slodzes nodarbinātības projekta galvenais mērķis ir nostiprināt indivīda tiesības uz pilnas slodzes darbu vai vēlamo darba laiku. Tas nozīmē, ka pusslodzes darbs jāapsver tikai tad, ja tas ir pamatots attiecībā uz darbinieka vēlmēm.

Mērķa grupa bija pusslodzes darbinieki. Izpētē tika secināts, ka gandrīz 40 procenti no pusslodzes darbiniekiem nav apmierināti ar darba stundu skaitu. Projekta uzdevums bija atrisināt pusslodzes nodarbinātības problēmu, un Kristiansannas pašvaldības izpildu komiteja piešķīra apmēram 1 700 000 eiro, lai palielinātu nodarbinātības rādītājus to darbinieku vidū, kuri strādā pusslodzes darbu aprūpes nozarē.

Meiteņu diena – Ķīle, Lībeka un Rostoka

Šī Vācijas projekta galvenais mērķis ir raisīt jaunu sieviešu interesi par karjeru un darba dzīvi ko-

pumā, jo īpaši augsto tehnoloģiju amatos, kuros dominē vīrieši. Projektu vada federālās ministrijas, NVO, darba devēji un arodbiedrības. Tehniskie uzņēmumi, uzņēmumi ar tehniskajiem departamentiem, universitātes un pētniecības centri tiek aicināti organizēt atvērtās meiteņu dienas, un 11 līdz 15 gadus vecām meitenēm tiek piešķirta skolas brīvdiena, lai piedalītos Meiteņu dienas pasākumos. Projekta uzdevums ir informēt jaunas sievietes par dažādām darba vietām un iedrošināt viņas vērsties pret dzimumu līdztiesības problēmām darba tirgū. Projekts var arī rosināt darba devējus pieņemt darbā sievietes augsto tehnoloģiju amatos. Iesaistītās BPS pilsētas ir Ķīle, Lībeka un Rostoka.

Darba tirgus atvēršana sievietēm – Rīga, Liepāja, Jelgava

Šī Latvijas projekta galvenais mērķis bija radīt darba tirgu, kas būtu atvērts sievietēm, mazinot dzimumu segregāciju darba tirgū, veicinot ģimenes dzīves saskaņošanu ar darbu, attīstot atbalsta iespējas, un palielināt sociālo kohēziju. Projekta uzdevumi bija šādi:

- veicināt to cilvēku piekļuvi darba tirgum, kuri nestrādā algotu darbu;
- saskaņot ģimenes dzīvi ar darbu, izstrādājot elastīgu darba organizāciju un atbalsta pakalpojumus;
- integrēt cilvēku tirdzniecības upurus legālajā darba tirgū.

Sociālā plānošana, pilsētplānošana un plānošanas darbs

Izvērtējot pilsētas no dzimumu perspektīvas, ir svarīgi saprast, ka segregācija darba tirgū ietekmē pilsētvides izmantošanu. Dzimumu līdztiesība sociālajā plānošanā nozīmē, ka plānošanas darbā tiek izmantota gan sieviešu, gan vīriešu pieredze. Plānošanas jomas, kurās dzimumu perspektīvai ir svarīga nozīme, ir, piemēram, dienas aprūpes centru un skolu izvietošana, iepirkšanās vietu izvietošana, sabiedriskais transports un drošība. Dzimumu perspektīva pilsētplānošanā nozīmē arī, ka ir jāatspēko uzskats, ka aprūpe ir sieviešu pienākums. Pilsētplānošanai vajadzētu palīdzēt mainīt netaisnīgo algotu un neapmaksātu darba sadalījumu, ņemot vērā sieviešu un vīriešu ikdienas dzīvi un pilsētu vajadzības.

Labākā prakse sociālajā plānošanā, pilsētplānošanā un plānošanas darbā

Pietura pēc pieprasījuma – Kalmāra

Kalmāras pašvaldības uzsāktā iniciatīva "pietura pēc pieprasījuma" tiek piedāvāta personām bez pavadības, kuras izmanto autobusu pakalpojumus pēc plkst. 21:00. Autobusu pasažieri var lūgt, lai vakara vai nakts autobusa vadītājs tos izlaiž drošā vietā.

Pasažieris, kurš vēlas, lai viņu izlaiž citā vietā, nevis parastajā autobusa maršruta pieturā, lūdz vadītājam, lai viņš apstājas vēlamajā vietā. Drošības apsvērumu dēļ vienlaikus var izkāpt tikai viens pasažieris pa autobusa priekšējām durvīm.

"Pietura pēc pieprasījuma" ir jāvusi autobusu pasažieriem justies drošāk un komfortablāk, pārvietojoties ar autobusu vakaros un naktīs. Projekts tika uzsākts ar diviem dažādiem maršrutiem 2007. gada novembrī. Pašvaldības izpildu komiteja ir nolēmusi noteikt pieturu pēc pieprasījuma par obligātu visos maršrutos, par kuriem atbildīga pašvaldība.

Vecāki, kas pārvietojas kopā ar maziem bērniem – Helsinki

Helsinkos ir ieviesta politika, saskaņā ar kuru personas, kas pārvietojas kopā ar maziem bērniem bērnu ratiņos, sabiedriskajā transportā brauc par brīvu. Šī politika iekļauj dzimumu jautājumus pilsētplānošanā, jo transporta sistēma ietekmē sieviešu un vīriešu spēju saskaņot algotu darbu ar aprūpes pienākumiem.

Nanna – daudzstāvu autostāvvietu ikvienam; Ūmeo

Šajā projektā izmantoja "3R" metodi (sk. 6. lpp.), lai novērtētu autostāvvietu "Nanna".

Daži no dzimumu analīzes secinājumiem bija šādi: gājēji nejūtas droši, jo īpaši novietojot automašīnu stāvvietā, kad viņiem līdzī ir mazi bērni, pelēkais krāsojums rada tumšu un drūmu iespaidu, uzeja ārpuse ir nepatīkama, un apmeklētāji neko nevar saskatīt un sadzirdēt, un viņus nevar saskatīt un saredzēt.

Pasākumi, kas tika veikti, lai autostāvvietā kļūtu pieejama un ērta izmantošanai ikvienam, bija konkrēti un radīja reālas izmaiņas.

Tie bija šādi:

sienas tika nokrāsotas gaišā krāsā, tika uzlabots autostāvvietas apgaismojums, tika izkārtas norādes uz liftiem un izejām un atjaunotas uzejas. Uzeju vecās ķieģeļu sienas nomainīja ar stikla sienām, tādējādi nodrošinot redzamību.

Nanna ir labs piemērs, kā dzimumu līdztiesības integrēt pieeja ikdienas situācijās var radīt reālas izmaiņas.

Pārbaudes punktu saraksts attiecībā uz pilsētplānošanu dzimumu līdztiesības kontekstā⁴

- Darba pienākumu, iepirkšanās vietu, dzīvesveida, aprūpes un atpūtas integrēšana, jo funkcionāla pilsētvide palīdz līdzsvarot ikdienas dzīvi. Neliels attālums līdz darba vietai, bērnu aprūpes iestādēm, skolām, iepirkšanās vietām, sabiedriskajam transportam un droša vide gājējiem ir svarīgas funkcijas, kas atbilst aprūpētāju un bērnu vajadzībām. Centralizētām sistēmām un tehnoloģijai nevajadzētu ierobežot šīs funkcijas.
- Visu pilsoņu integrēšana, jo pilsētplānošana ir sociālā plānošana. Funkciju integrēšana rada saikni starp neapmaksātu un algotu darbu. Tā arī rada pamatu dialogam starp paaudzēm, kultūrām un dažādām sociālajām grupām, lai pārvarētu nošķirtību un nostiprinātu sociālo kohēziju.
- Individu un sabiedrības integrēšana, jo aprūpētājiem ir vajadzīga daudzfunkcionāla vietējā vide. Pilsētplānošana var palīdzēt saglabāt augstu aprūpes darba kvalitāti un sniegt atbalstu bērnu un citu apgādājamo aprūpē.
- Drošība, jo justies droši savā vidē ir viena no pamattiesībām. Bailes no vardarbības bieži ierobežo sieviešu piekļuvi sabiedriskajai telpai. Drošība nozīmē arī drošu vidi gājējiem. Bērnu brīvību nedrīkst ierobežot satiksme, kas apdraud un sarežģī viņu vietējās vides izpēti un mājupceļa atrašanu.
- Droša un dzīvīga vietējā vide un centri, jo pakalpojumi, veikali un sociālās attiecības ir svarīgi sociālajai integrācijai, līdzdalībai un kohēzijai.
- Aprūpes integrēšana sabiedriskajā dzīvē, jo rūpes par vidi, kultūru un cilvēkiem ir svarīgas ilgtspējīgai attīstībai un sociālajai kohēzijai.

⁴ Šajā pārbaudes punktu sarakstā ir apkopoti pārbaudes punkti no saraksta ("checka listan") attiecībā uz plānošanu, kurā ievērota dzimumu līdztiesība. Tos izstrādājis Upsalas pašvaldība, un tie sagatavoti, pamatojoties uz avotu Jaeckel, Monika & van Geldermalsen, Marieke (2006) "Gender equality and urban development: Building better communities for all" in Global Urban Development. 2. sējums, 1. izdevums.

Vīriešu vardarbība pret sievietēm

Vīriešu vardarbība pret sievietēm ir vardarbīga rīcība, kuras rezultātā tiek vai var tikt nodarīts fizisks, seksuāls vai psiholoģisks kaitējums vai ciešanas sievietēm, tostarp šādas rīcības draudi, ietekmēšana un jebkāda cita veida brīvības liegšana. Šāda rīcība ietver izvarošanu, spīdzināšanu, sakropļošanu, seksuālu paverdzināšanu un slepkavību.⁵ Šo terminu lieto, lai nošķirtu vardarbību, kas vērsta pret sievietēm tāpēc, ka viņas ir sievietes, no citiem vardarbības veidiem. Vardarbība pret sievietēm vai ar dzimumu saistīta vardarbība ir būtiska sabiedrības veselības un cilvēktiesību problēma visā pasaulē. Visbiežāk vardarbību pret sievieti īsteno viņas partneris.⁶

Prostitūcija

Prostitūcija ir viens no aspektiem vīriešu vardarbībā pret sievietēm un bērniem. Tā ir sieviešu un bērnu izmantošana, kas nodara kaitējumu ne vien atsevišķām personām, bet sabiedrībai kopumā. Vietās, kur prostitūcija ir legalizēta vai atļauta, darbojas cilvēku tirdzniecības upuru tirgus, lai apmierinātu pieprasījumu pēc komerciālā seksa. Legalizēta prostitūcija ļauj cilvēku tirgotājiem leģitimizēt savu nodarbošanos ar cilvēku tirdzniecību. Legalizācijas dēļ ir grūti sākt kriminālvajāšanu un sodīt cilvēkus, kuri ir atbildīgi par noziegumiem saistībā ar sieviešu tirdzniecību, un tā arī apgrūtina cilvēku tirdzniecības upuru noteikšanu.⁷

Valstu tiesību, ekonomiskajās un sociālajās sistēmās attieksme pret prostitūciju ir dažāda. Tādēļ dažas valstis legalizē prostitūciju un seksuālo pakalpojumu pārdošanu un/vai pirkšanu, bet dažas to aizliedz. Pastāv arī atšķirīgi viedokļi par prostitūciju, tādējādi dažās valstīs visu veidu prostitūcija tiek uzskatīta par piespiedu nodarbošanos, dažās – par atsevišķu neveiksmi, bet vēl citās – par brīvu izvēli. Tas pats attiecas arī uz BPS zonu.

Prostitūcijas juridiskais statuss BPS zonā

Piezīme. * Aizliegts organizēt trešai personai.

Cilvēku tirdzniecība

Sieviešu un bērnu tirdzniecība ir viens no vissmagākajiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Upuriem ir arī liels risks saslimt ar seksuāli transmisīvajām slimībām. Cilvēku tirdzniecība nozīmē, ka tiek liegta indivīda tiesības uz brīvību un drošību, tiesības netikt spīdzinātam, nebūt par vardarbības, cietsirdības vai degradējošas attieksmes upuri, tiesības uz drošu mājvietu un ģimeni, tiesības uz izglītību un nodarbinātību, tiesības uz veselības aprūpi. ASV Ārlietu ministrijas ziņojumā⁸ ir noteikts, ka cilvēku tirdzniecība tiek pamatoti dēvēta par mūsdienu verdzības paveidu.

Cilvēku tirdzniecība sastāv no trīs galvenajām komponentēm⁹.

- **Darbības:** savervēšana, transportēšana, pārsēdināšana, izsēdināšana, saņemšana.
- **Veidi:** draudi, ietekmēšana, nolaupīšana, krāpšana, viltus, maldināšana, varas ļaunprātīga izmantošana.
- **Mērķis:** prostitūcija, pornogrāfija, vardarbība/seksuālā izmantošana, piespiedu darbs, piespiedu kalpība, parādu verdzība, paverdzināšana un verdzībai līdzīgi apstākļi.

⁵ ANO Deklarācija par vardarbību pret sievietēm (1993. gads). ⁶ PVO Pasaules ziņojums par vardarbību un veselību (2006. gads). ⁷ O'connor, Monica & Healy, Grainne (2006) The links between prostitution and sex trafficking: A briefings handbook. Coalition against trafficking in women. ⁸ ASV Ārlietu ministrija (2008. gads). Ziņojums par cilvēku tirdzniecību, 2008. gads. ⁹ ibid.

Cilvēku tirdzniecības iemesli

Sociālekonomiskie un kultūras faktori, kas palielina risku kļūt par cilvēku tirdzniecības upuri, ir nabadzība, uz dzimumu balstīta vardarbība un dzimumu diskriminācija, izglītības iespēju trūkums, ierobežojoši migrācijas režīmi un jaunība.¹⁰

Ekonomiskā nevienlīdzība starp valstīm rada prostitūtu un cilvēku tirdzniecības upuru apriti. Lai gan cilvēku tirdzniecības galvenās izcelsmes valstis pārsvarā ir Austrumeiropas valstis, Rietumeiropas valstis galvenokārt ir galamērķa valstis. Saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas aprēķiniem, katru gadu Eiropā notiek tirdzniecība ar apmēram 200 000–500 000 sieviešu un bērnu.¹¹

Ar nabadzību vien nevar izskaidrot prostitūciju un cilvēku tirdzniecību; to veicina “plaukstošā” seksa industrija Rietumu pasaulē.¹² Prostitūcija un cilvēku tirdzniecība nepastāvētu, ja nebūtu pieprasījuma pēc komerciālā seksa. Jebkuros prostitūcijas un cilvēku tirdzniecības apkarošanas pasākumos ir jāņem vērā pieprasījums pēc komerciālā seksa, kas to uztur.¹³ Cilvēku tirdzniecības upuru apriti nosaka turpmāk uzskaitītie veicinošie un atturošie faktori.¹⁴

Rosinošie faktori

- Augsts bezdarba līmenis
- Darba tirgus nepieejamība sievietēm un dzimumu diskriminācija
- Dzīves kvalitātes uzlabošanas iespēju trūkums
- Diskriminācija dzimuma dēļ vai etniskā diskriminācija
- Nabadzība
- Izvairšanās no vajāšanas, vardarbības vai ļaunprātīgas rīcības
- Izvairšanās no cilvēktiesību pārkāpumiem
- Sociālās infrastruktūras sabrukums
- Citi ar vidi saistīti apstākļi, tostarp konflikti un karš

Atturošie faktori

- Dzīves līmeņa un kvalitātes uzlabošanās
- Labāka piekļuve augstākajai izglītībai
- Mazāk diskriminācijas vai ļaunprātīgas rīcības
- Minimālo standartu un individuālo tiesību īstenošana
- Pieprasījums pēc komerciālajiem seksuālajiem pakalpojumiem
- Izveidotas migrantu kopienas

¹⁰ Eiropas Komisija (2006. gads); ASV Ārlietu ministrija (2008. gads). Ziņojums par cilvēku tirdzniecību, 2008. gads. ¹¹ Ibid. ¹² Ibid. ¹³ O'Connor, Monica & Healy, Grainne (2006) *The links between prostitution and sex trafficking: A briefing handbook*. Coalition Against Trafficking in Women. ¹⁴ Europol (2008. gads) *Cilvēku tirdzniecība Eiropas Savienībā – Europol viedoklis*.

Cilvēku tirdzniecība liedz cilvēkiem cilvēktiesības un brīvības. Cilvēku tirdzniecība palielina vispārējos veselības riskus un veicina organizēto noziedzību. Tai ir graujošas sekas uz atsevišķiem upuriem, kuri cieš no fiziskās un emocionālās vardarbības, personas aizskaršanas, izvarošanas, draudiem un kuriem šīs darbības izraisa nāvi. Tai ir vēl lielākas sekas uz sievietēm, viņu bērniem un sabiedrību kopumā.¹⁵ Cilvēku tirdzniecība ietekmē ne tikai atsevišķus upurus – tā ietekmē veselību un drošību katrā valstī, kas iesaistīta cilvēku tirdzniecībā, neatkarīgi no tā, vai šāda valsts ir izcelsmes valsts, tranzīvalsts vai galamērķa valsts. Tā ir būtiska dzimumu līdztiesības problēma. Attieksme pret sievietēm kā precēm, ko pērk un pārdod, lai apmierinātu vīriešu pieprasījumu pēc komerciālā seksa, nav saderīga ar dzimumu līdztiesības sociālajiem mērķiem.¹⁶

Daudzas Baltijas jūras reģiona valstis ir cilvēku tirdzniecības izcelsmes valstis. Turpmāk tabulā ir norādītas galvenās izcelsmes valstis attiecībā uz personām, ar kurām notiek tirdzniecība BPS zonā. Visas BPS zonas valstis ir cilvēku tirdzniecības upuru galamērķa valstis; tas nozīmē, ka seksuālās izmantošanas tirgus pastāv ikvienā BPS zonas valstī.

Izcelsmes valstis attiecībā uz upuriem, kuri tiek pārdoti uz BPS zonu vai tās robežās

Izcelsmes valstis	Galamērķa valsts
Krievija, Ukraina, Latvija, Igaunija, Lietuva, Čehija, Taizeme, Gana, Nigērija un citas Rietumāfrikas valstis	Dānija
Igaunija, Krievija	Igaunija
Krievija, Ķīna, Igaunija, Ukraina, Baltkrievija, Moldova, Kaukāza valstis, Lietuva, Latvija un Taizeme	Somija
Vācija, Čehija, Rumānija, Polija un Krievija	Vācija
Latvija	Latvija
Lietuva, Baltkrievija, Krievija (Kaļiņingradas apgabals) un Ukraina	Lietuva
Nigērija, Krievija, Albānija, Ukraina, Latvija, Lietuva, Igaunija, Brazīlija un Austrumāzijas tautas	Norvēģija
Ukraina, Moldova, Rumānija, Baltkrievija, Lietuva, Krievija, Bulgārija, Kamerūna, Somālija, Uganda, Kenija, Nigērija un Vjetnama	Polija
Krievija, Ukraina, Moldova, Kirgizstāna, Tadžikistāna, Uzbekistāna un Baltkrievija	Krievija
Igaunija, Krievija, Polija, Albānija, Slovākija, Nigērija, Ungārija, Serbija, Melnkalne, Maķedonija, Venecuēla un Taizeme	Zviedrija

Turpmāk tabulā norādītās valstis ir galamērķa valstis attiecībā uz sievietēm, kuras tiek pārdotas no valstīm BPS zonā.

Izcelsmes valstis attiecībā uz upuriem, kuri tiek pārdoti no BPS zonas vai tās robežās

Izcelsmes valsts	Galamērķa valstis
Dānija	
Igaunija	Igaunija, Zviedrija, Somija, Norvēģija, Dānija, Apvienotā Karaliste, Spānija, Beļģija, Vācija un Nīderlande
Somija	
Vācija	Vācija
Latvija	Latvija, Spānija, Apvienotā Karaliste, Vācija, Dānija, Kipra, Grieķija, Itālija un Norvēģija
Lietuva	Lietuva, Apvienotā Karaliste, Vācija, Spānija, Itālija, Dānija, Norvēģija un Nīderlande
Norvēģija	
Polija	Itālija, Austrija, Vācija, Beļģija, Francija, Spānija, Nīderlande, Zviedrija un Izraēla
Krievija	Krievija, Turcija, Grieķija, Vācija, Itālija, Spānija, Malta, Amerikas Savienotās Valstis, Kanāda, Vjetnama, Ķīna, Japāna, Dienvidkoreja, Taizeme, Austrālija, Jaunzēlande, Kostarika un Tuvie Austrumi
Zviedrija	

Avots: ASV Ārlietu ministrija, Ziņojums par cilvēku tirdzniecību, 2008. gads

¹⁵ ASV Ārlietu ministrija (2008. gads). Ziņojums par cilvēku tirdzniecību, 2008. gads. ¹⁶ ASV Ārlietu ministrija (2008. gads). Ziņojums par cilvēku tirdzniecību, 2008. gads.

Labākā prakse prostitūcijas un cilvēku tirdzniecības apkarošanā

EQUAL – Prostitūcijā iesaistīto sieviešu, tostarp cilvēku tirdzniecības upuru, integrēšana darba tirgū

Šī Igaunijā īstenotā projekta galvenais mērķis bija veicināt piekļuvi darba tirgum vai atgriešanos darba tirgū prostitūcijā iesaistītajām sievietēm vai cilvēku tirdzniecības upuriem, kuriem ir grūtības integrēties vai reintegrēties darba tirgū.

Projekta uzdevumi bija šādi:

- rehabilitēt un integrēt legālajā darba tirgū prostitūcijā iesaistītās sievietes;
- informēt par prostitūciju kā cilvēku tirdzniecības cēloni un būtību;
- nodrošināt prostitūcijā iesaistītajām sievietēm iespējas sasniegt ekonomisko neatkarību un pilnībā iesaistīties sabiedriskajā dzīvē.

Projekta pasākumi bija izpratnes veidošana, izglītošana un izpēte par attieksmi pret prostitūciju un izpēte par prostitūcijas apjomu Igaunijā.

Sadarbība pret cilvēku tirdzniecību Baltijas dienvidaustrumu reģionā (CATSEB) – Karlskrūna, Klaipēda, Liepāja, Gdiņa

CATSEB projekta galvenais mērķis bija izstrādāt pārrobežu sadarbības veidus, izveidojot tīklus reģionālā līmenī starp iesaistītajiem dalībniekiem, kuri risina šo problēmu, pilsētās, kas savienotas ar regulārām prāmju līnijām. Projekta mērķa grupas bija NVO darbinieki un brīvprātīgie, pašvaldību sociālie darbinieki un starpniekgrupas, piemēram,

muīta, policija, prokurori, veselības aprūpes darbinieki un migrācijas iestādes. Projekta uzdevumi bija šādi:

- izveidot funkcionālu un institucionālu tīklu Baltijas dienvidaustrumu reģiona pilsētās;
- vairot informētību par cilvēku tirdzniecību un palielināt kompetenci tās apkarošanai;
- izstrādāt upuru aizsardzības un atbalsta metodes.

Projektā bija iesaistīti partneri no Latvijas, Lietuvas, Polijas un Zviedrijas, un iesaistītās BPS pilsētas bija Gdiņa, Karlskrūna, Klaipēda un Liepāja.

Valsts stratēģija, lai izskaustu vardarbību pret sievietēm Lietuvā

Lietuva 2007. gadā sāka īstenot Valsts stratēģiju, lai izskaustu vardarbību pret sievietēm. Stratēģijas galvenās prioritātes ir šādas:

- preventīvi pasākumi;
- palīdzība no vardarbības ģimenē cietušajiem;
- darbs ar pāridarītājiem, ieskaitot notiesāšanu un alternatīvas sankcijas.

NVO nodrošina sievietēm patvērumu, un pašvaldības vada vadošo sieviešu krīzes centrus. Katru gadu tiek sagatavoti ziņojumi par stratēģijas īstenošanu.

Palīdzības programmas cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm Latvijā

Resursu centrs sievietēm "Marta" bija atbildīgs par koordināciju praktisko pakalpojumu un palīdzības sniegšanā cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm. Projekta mērķis bija nodrošināt patvērumu un vajadzīgos pakalpojumus sievietēm, izmantojot uz upuri vērstu pieeju. Projekta uzdevumi bija šādi:

- veicināt to sieviešu sociālo integrāciju, kurām ir zemi ienākumi;
- izveidot sieviešu organizāciju tīklu;
- ietekmēt un uzraudzīt politikas attīstību.

Ūmeo un Lūleo pret prostitūciju un cilvēku tirdzniecību

Šīs kampaņas bija daļa no vairāku pasākumu kopuma, kas norisinājās Baltijas jūras reģiona valstīs. To mērķis bija paust klaji noraidošu attieksmi pret prostitūciju un cilvēku tirdzniecību, un uzdevums bija vairot izpratni un izvērtēt un apšaubīt pieprasījumu pēc komerciālā seksa.

Kampaņu pasākumi bija semināri, filmas, plakātu kampaņas pilsētās un vietējos autobusos.

Pašreizējais darbs

Pašvaldībām ir liela nozīme dzimumu līdztiesības nodrošināšanā. Dzimumu līdztiesības jautājumi ir svarīgi saistībā ar dažādām pašvaldības funkcijām – pašvaldībai darbojoties kā iestādei, kā darba devējam, kā pakalpojumu sniedzējai un kā zināšanu izplatītājai. Dzimumu līdztiesības nodrošināšanas darba piemēri ļauj īpaši uzsvērt dažas iniciatīvas dzimumu līdztiesības veicināšanai un liecina par pašvaldību pūlīņiem nodrošināt dzimumu līdztiesību. Šie piemēri dod mums iespēju gūt priekšstatu par pašreizējo darbu šajā jomā.

Empīriskie dati ir svarīgi, lai identificētu neatrisinātās problēmas, kas kavē dzimumu līdztiesības turpmāku veicināšanu, un statistika liecina, ka, lai gan esam guvuši noteiktus panākumus, vēl joprojām ir daudz darāmā, lai nodrošinātu dzimumu līdztiesību. Dzimumu nevienlīdzība izpaužas dažādos veidos dažādās situācijās, un pašvaldības ir galvenie dalībnieki diskriminācijas identificēšanā un izskaušanā.

Tiklu izveide starp pašvaldību apvienībām var veicināt dzimumu līdztiesību ar zināšanu un pieredzes apmaiņas starpniecību. Dzimumu līdztiesības jautājumu risināšanā svarīgs sākumpunkts ir atbilstošas informācijas pieejamība. Tāpēc zināšanu izplatīšana ir svarīgs instruments, lai uzlabotu informētību par šīs problēmas apjomu un būtiskumu. Baltijas jūras reģiona valstīm ir bieži jārisina vienas un tās pašas problēmas, tāpēc tās var gūt labumu no pieredzes un zināšanu apmaiņas un iesaistīšanās dialogā. Sadarbība dzimumu līdztiesības jomā nodrošinās abpusēju labumu gan dalības pilsētām, gan visam reģionam. Viens no turpmākajiem uzdevumiem ir izpratnes veidošana par saikni starp dzimumu līdztiesību un ilgtspējīgu attīstību. Dzimumu līdztiesības jautājumiem ir svarīga nozīme attiecībā uz klimata pārmaiņām, iedzīvotāju skaita pieaugumu, sabiedrības novecošanu, reprodaktīvajām spējām, drošību un demokrātisku pārvaldību.

BPS Paziņojums pret sieviešu un bērnu tirdzniecību

BPS paziņojums tika pieņemts BPS valdes 45. sanāksmē
Kauņā, 2006. gada 10.-12. februārī.

»Visi cilvēki piedzimst brīvi, ar vienādu vērtību un cilvēktiesībām. Šis ideāls ir klajā pretrunā cilvēku tirdzniecībai un prostitūcijai, ko var definēt kā cilvēku tirdzniecību seksuālai izmantošanai.

Sieviešu un bērnu starptautisko tirdzniecību nevar nodalīt vai nošķirt no valsts mēroga prostitūcijas. Sieviešu un bērnu ķermeņi nav nekas tāds, ko var pārdot starptautiskajā vai valsts tirgū.

Ir ļoti grūti minēt precīzus skaitļus par to, cik daudzas sievietes un bērni ir cilvēku tirdzniecības upuri, jo runa ir par nelegālu nodarbošanos, bet mēs varam pilnīgi droši apgalvot, ka sieviešu un bērnu tirdzniecība kļūst par arvien lielāku problēmu mūsdienų pasaulē.

Pēc Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) aprēķiniem, katru gadu apmēram 4 miljoni sieviešu un bērnu tiek pārdoti no vienas valsts uz citu vai valstu robežās. Lielākā daļa šo sieviešu un bērnu tiek izmantoti seksuāli vai iesaistīti prostitūcijā. Pēc Starptautiskās Migrācijas organizācijas (IOM) 1999. gada aplēsēm, katru gadu apmēram 500 000 sieviešu tiek pārdotas kā seksa verdzenes uz Eirropas Savienības dalībvalstīm, un vairākās dalībvalstīs migrējošo sieviešu skaits ir daudz lielāks nekā vietējo prostitūtu skaits.

Cilvēku tirdzniecība un prostitūcija ir sieviešu un bērnu cilvēktiesību pārkāpums. Ne prostitūcijai, ne cilvēku tirdzniecībai nav saistības ar seksualitāti. Runa ir par naudu, kontroli un vīriešiem, kas izmanto un pērk sievietes un viņu ķermeņi.

Cilvēku tirdzniecība un prostitūcija ir vīriešu vardarbības izpausme pret sievietēm un bērniem, un tāpēc tā veicina dzimumu nevienlīdzību. Šādā ziņā sieviete – prostitūta ir nozieguma upuris, un tāpēc viņai ir vajadzīgs sabiedrības atbalsts. Ja mēs izvērtējam cilvēku tirdzniecību un prostitūciju no šāda viedokļa, tad ir jēga rīkoties, lai vērstos pret cilvēku tirdzniecību kā pret problēmu.

Ir laiks rīkoties gan vārdiem, gan darbiem, lai vērstos pret cilvēku tirdzniecību. Mums jārikojas, lai nodrošinātu sievietēm un vīriešiem iespējas īstenot varu un ietekmi, lai viņi pieņemtu lēmumus savā dzīvē un arī sabiedrībā, kurā viņi dzīvo.»

2. pielikums.

Eiropas Harta par dzimumu līdztiesību

1. Demokrātiskā atbildība
2. Politiskā pārstāvība
3. Iesaistīšanās politiskajā un pilsoniskajā dzīvē
4. Sabiedrības apņemšanās ievērot līdztiesību
5. Sadarbība ar partneriem, lai veicinātu līdztiesību
6. Stereotipu atspēkošana
7. Laba pārvaldība un apspriedes
8. Vispārējās saistības
9. Novērtējums, ņemot vērā dzimumu līdztiesību
10. Multiplā diskriminācija vai iespēju liegšana
11. Darba devēju loma
12. Publiskais iepirkums un līgumi
13. Izglītība un mūžizglītība
14. Veselība
15. Sociālā aprūpe un pakalpojumi
16. Bērnu aprūpe
17. Citu apgādājamo aprūpe
18. Sociālā integrācija
19. Mājokļa nodrošināšana
20. Kultūra, sports un atpūta
21. Drošība
22. Uz dzimumu balstīta vardarbība
23. Cilvēku tirdzniecība
24. Ilgtspējīga attīstība
25. Pilsētplānošana un vietējā plānošana
26. Mobilitāte un transports
27. Ekonomikas attīstība
28. Vide
29. Pašvaldība kā reglamentējoša iestāde
30. Sadraudzība un starptautiskā sadarbība

Šo dokumentu var parakstīt visas pilsētas. Šis dokuments palīdzēs jums darbā dzimumu līdztiesības integrētās pieejas jomā jūsu pilsētā. Parakstiet dokumentu un pievienojieties mums cīņā par dzimumu līdztiesību.

Vairāk informācijas lasiet vietnē http://www.ccre.org/docs/banner_charter_en.doc.

3. pielikums.

Daži pamattermini

Dzimumu līdztiesība pirmām kārtām ir viena no cilvēktiesībām. Dzimumu līdztiesība nozīmē, ka vara un ietekme ir vienlīdzīgi sadalīta starp sievietēm un vīriešiem un ka gan sievietēm, gan vīriešiem ir vienādas tiesības, pienākumi, iespējas un sasniegumi visās dzīves jomās. Tā nozīmē arī sabiedrību, kurā nav uz dzimumu balstītas vardarbības.

Kvalitatīvā dzimumu līdztiesība nozīmē, ka gan sievietēm, gan vīriešiem zināšanas un pieredze tiek ņemta vērā visu sabiedrības jomu attīstīšanā.

Kvantitatīvā dzimumu līdztiesība nozīmē resursu un iespēju vienlīdzīgu sadalījumu starp sievietēm un vīriešiem visās sabiedrības jomās.

Dzimumu perspektīva nozīmē atzīt dzimuma ietekmi uz tiesībām, pienākumiem, iespējām un sasniegumiem.

Dzimumu līdztiesības integrētā pieeja ir process, kurā novērtē sievietēm un vīriešiem ietekmi ikvienā lēmumā un ikvienā pasākumā visās jomās un visos līmeņos. Tās mērķis ir nodrošināt dzimumu līdztiesību.

Terminu "dzimums" izmanto, lai nošķirtu dzimumu kā bioloģisku iezīmi no dzimuma nozīmīguma kultūras un sociālajā ziņā.

Uz **dzimumu balstīta stereotipizēšana** ir vispārpieņemta un pārāk vienkāršota priekšstats radīšana par sievietēm un vīriešiem, pamatojoties uz aizspriedumu, ka visiem viena dzimuma pārstāvjiem ir vienādas uzvedības un rakstura iezīmes.

Dzimumu diskriminācija ir nošķiršana, izslēgšana un ierobežošana, kuras pamatā ir ar dzimumu saistīti stereotipi.

Vardarbība pret sievietēm ir vardarbīga rīcība, kuras rezultātā tiek vai var tikt nodarīts fizisks, seksuāls vai psiholoģisks kaitējums vai ciešanas sievietēm, tostarp šādas rīcības draudi, ietekmēšana un jebkāda cita veida brīvības liegšana. Tā ietver izvarošanu, spīdzināšanu, sakropļošanu, seksuālo vardzību un slepkavību. Šo terminu izmanto, lai nošķirtu vardarbību, ko vērs pret sievietēm tāpēc, ka viņas ir sievietes, no citiem vardarbības veidiem.

Uz **dzimumu balstīta vardarbība** ir vardarbība, kas ir vērstā pret indivīdu vai indivīdu grupām, pamatojoties uz dzimumu vai seksualitāti. Šo terminu izmanto, lai nošķirtu vardarbību, kas vērstā pret indivīdiem vai indivīdu grupām, pamatojoties uz dzimumu vai seksualitāti, no citiem vardarbības veidiem. Uz dzimumu balstītas vardarbības upuri ir lesbietes, geji, biseksuāļi un transseksuāļi.

Lai gūtu vairāk informācijas par BPS Dzimumu līdztiesības komisiju, lūdzu, sazinieties ar šādām kontaktpersonām:

Aurora Morberga [Aurora Moberg]
Komisijas priekšsēdētāja
Stratēģiskās attīstības plānošanas
nodaļas vadītāja
Pilsētas dome
SE-901 84 Ūmeo
Zviedrija
aurora.moberg@umea.se

Helēna Brūvere [Helene Brewer]
Komisijas koordinatore
Atbildīgā par dzimumu līdztiesības
jautājumiem
Pilsētas dome
SE-901 84 Ūmeo
Zviedrija
helene.brewer@umea.se

Noderīgas idejas un metodes attiecībā uz dzimumu līdztiesības integrēto
pieeju varat atrast mūsu tīmekļa vietnē. Tajā ir minēti arī dzimumu līdztiesības
nodrošināšanas darba piemēri un labākā prakse.

Mēs vēlamies aicināt jūs visus dalīties interesantos labākās prakses piemē-
ros ar visām pārējām dalībības pilsētām. Lūdzu, informējiet mūs, ja jūsu pilsēta
ir guvusi labu pieredzi darbā šajā jomā. Labi dzimumu līdztiesības nodro-
šināšanas piemēri var iedvesmot cilvēkus intensīvāk darboties dzimumu
līdztiesības jomā, dodot iespēju mums visiem gūt panākumus šo jautājumu
risināšanā.

Baltijas pilsētu savienības Sekretariāts
Waly Jagielloskie 1
80-853 Gdask
Polija

www.ubc.net/commissions

Šo ziņojumu sagatavojusi Baltijas pilsētu savienības Dzimumu līdztiesības komisija. Tajā ir apkopoti un izklāstīti fakti un skaitļi, kā arī labākās prakses piemēri par darbu dzimumu līdztiesības jomā, kas veikts dažās BPS pilsētās Baltijas jūras reģionā. Mēs ceram, ka šis ziņojums būs jums noderīgs pašreizējā dzimumu līdztiesības nodrošināšanas darbā.

